

Naisten maailmassa vuosisadasta toiseen

Kirsi Vainio-Korhonen: Ruokaa, vaatteita, hoivaa. Naiset ja yrittäjyys paikallisena ja yleisenä ilmiönä 1700-luvulta nykypäivään. Historiallisia tutkimuksia 213. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2002 Helsinki. 177 s.

■ Vastoin arkiajattelumme ja kaikkea puhetta muutoksesta nykyinen vapaan markkinatalouden yrittäjänainen muistuttaa monin tavoin kahden vuosisadan takaista merkantilismin kahlitsemaa edeltäjänsä. Kirsi Vainio-Korhonen kiteyttää tämän tutkimustuloksensa kirjan viimeisen luvun otsakkeeseen: ”Ruokaa, vaatteita ja hoivaa vuosisadasta toiseen eli miksi mikään ei muutu?” Salapoliisimaista otetta vaatinut tietojen kerääminen kertoo naispuolisten yrittäjien kuvan keskeisestä piirteestä. Yrittäjän ominaisuudessa naiset katsovat meitä harvoin museoiden seiniltä sellaisista komeista muotokuvista, joita menestyneistä miehistä maalattiin. Naisten kuva yrittäjinä muodostuu niistä nimettömistä hahmoista, jotka elävöittävät maisemamaalauksia ja kaupunkinäkyelmiä.

Vainio-Korhosen teoreettiset lähtökohdat ovat naishistoriassa ja yleisemminkin naistutkimuksessa – kuten tietysti sopiikin maassa, jossa jako mies-

ten ja naisten töihin on Euroopan työelämän tiukimpia. Sukupuolieroa käytetään analyytisenä välineenä, mutta mistään diskurssianalyyseistä ei ole kyse, vaan tekijä tarkastelee naisia ”empiirisenä tutkimuskohteena”. Hän kysyy, ”mikä merkitys yrittäjän naiseudella on ollut hänen valinnoilleen, uralleen ja elämälleen”, ja pohdii ”naisuutta ja mieheyttä sosiaalisena ja taloudellisena konstruktiona”.

Jo aiemmissa tutkimuksissaan Vainio-Korhonen on osoittanut kykynsä löytää lähteitä silloinkin, kun mitään lähteitä ei näytä olevan. Tämä tutkimus on jälleen oiva esimerkki siitä, että sinnikäs lähteiden etsiminen ja niiden huolellinen lukeminen tuottavat tuloksia. Mistään helposti saatavissa olevista lähteistä ei olisi voinut päätellä, kuinka vähän naisten yrittäjyyden kuva on muuttunut kahden vuosisadan aikana. Naispuolisten yrittäjien löytäminen sadan ja kahdensadan vuoden takaisesta lähdeaineistosta ei ole yksinkertaista, mutta aivan tuoreissakin lähteissä naisten pienet yritykset jäävät yllättävän usein piiloon.

En tiedä, onko Giovanni Levin *Aineeton perintö* ollut Vainio-Korhosen innoittaja, mutta jotain samantapaista heidän tutkimusotteessaan on. Vainio-Korhonen on Levin tavoin kerännyt ja yhdistänyt toisiinsa suuret määrät pieniä numeroita, yksityiskohtia ja tiedonmurusia – ja nähnyt vaivaa saadaakseen ne kaikki elämään lukijan mielessä. Näistä kaikista satunnaisilta ja jopa vähäpätöisiltä vaikuttavista tiedoista hän onnistuu piirtämään selvän kuvan naisten yrittäjätoiminnan

ehdoista ja ominaispiirteistä Turussa kolmena ajankohtana, 1700-luvun jälkipuolella, 1910-luvulla ja 1990-luvulla. Kun hän sitten vertaa eri ajankoh-
tien kuvia toisiinsa, osoittautuu, että ”itsensä työllistämisen ja yrittämisen piirissä naisten toiminta suuntautui kaik-
kina tutkittuina ajankohtina hyvin samankaltaisille alueille ... *ruoan, vaateiden ja hoivan* kolmioon ...” (s. 145). Lisäksi naisten elinkeinotoiminta oli mittasuhteiltaan pientä, he ”toimivat joko yksinäisyrittäjinä tai työllistivät korkeintaan muutamia henkilöitä” (s. 146). Tekijän johtopäätöksensä on, että ”sukupuolella on ollut ja on suuri merkitys yrittäjän valinnoille ja että monet yritystoiminnassa havaittavat erot voidaan johtaa sukupuolesta” (s. 147). Kun argumentit perustuvat huolelliseen tutkimustyöhön, taiten käytettyihin lähteisiin ja johdonmukaiseen päättelyyn, niitä on vaikea kiistää.

Argumentointi ontuu vasta aivan viimeisillä sivuilla, joissa siirrytään historian tutkimuksesta yhteiskuntapolitiikkaan. Kun tekijä valittaa, etteivät isät käyttä vanhempainlomaa (”Vain pari prosenttia vanhempainrahoista maksetaan isille, vaikka 158 arkipäivän pituisen vanhempainrahakauden voi pitää joko isä tai äiti”), lukija on ymmällään. Ovatko imeväisikäiset pikkuvauvat olleet jotenkin osasyllisiä havaittuihin ilmiöihin? Mutta tämä tutkimushan nimenomaa osoittaa, etteivät naisten yritykset olleet nykyistä suurempia tai ’miesmäisempiä’ aiempinakaan vuosisatoina, jolloin äitiyslomaa ei ollut joko lainkaan tai sitä oli

vain pari kuukautta – eihän siitä ole kuin kolmisenkymmentä vuotta, kun äidit palasivat töihin kaksi kuukautta synnytyksen jälkeen. Paria sivua myöhemmin tekijä pohtii, onko työ- ja perhe-elämässä havaitun naisten ja miesten elinpiirien ”eron häivyttäminen edes tavoiteltavaa?” (s. 153). Tuskin näin pysyväksi osoittautuneen ja lähes yleismaailmallisen eron häivyttäminen on meidän vallassamme. Nähdäkseni tekijän muodonmuutos historian tutkijasta yhteiskuntapolitiikoksi kertoo yleisemminkin historian tutkimuksen nykyisistä ehdoista. Jos tutkimuksen tulosten odotetaan olevan hyödynnettävissä tai jos tutkimuksen johtopäätöksistä etsitään perusteluita toimenpiteille, hämärtyy ero perustutkimukseen, jossa tutkijalla on oikeus ja vapaus nähdä ihmiset ja maailma toisin kuin suuri yleisö, raiohittaja, yhteiskunta tai markkinat kulloinkin edellyttävät.

Kuten kaikki hyvät kirjat, tämäkin virittää lukijassa jatkokysymyksiä. Huomasin mieltäväni usein, miten mahtoi olla vastaavassa asemassa olleiden miesten laita. Kätkivätkö miesten toimintaa kuvaavat tunnusluvut asteikon alapäässä samanlaisia hengenpitimiä perustettuja kääpiöyrityksiä kuin naisten tapauksessa? Varmaan myös miespuolisten yksinäisyrittäjien joukossa oli kädestä suuhun eläneitä? Jorma Vallinkoski luetteli pikku kirjoitelmassaan (1964) kolmen Isonkyrön talvikäräjällä 1847 syytetyn laukkurussaan kauppatavarat. Kovin olivat vaatimattomia, tuskin paljon kummempia kuin turkulaisten naiskaupustelijoiden myyntiartikkelit. Tarvittai-

siin ’miestutkijaa’, joka jaksaisi jäljittää niitä miespuolisia yrittäjiä, joiden tulot jäivät alle verotettavan tulon alarajan.

Muiden naisten yrittäjyyttä tutkineiden tavoin Vainio-Korhonen korostaa, ettei klassisen yrittäjätutkimuksen miehinen malli näytä soveltuvan naisten yrittäjyyden tutkimukseen. Koska naisten yrittäjyydessä on ollut pääsääntöisesti kyse itsensä elättämisestä, hän käyttää käsitteitä itsensä työllistänyt, itsenäinen ammatinharjoittaja ja yrittäjä toistensa synonyymeinä. Tästä ratkaisusta käytiin vilkasta keskustelua puolesta ja vastaan, kun Vainio-Korhonen esitteli tutkimustuloksiaan EBHA:n (*European Business History Association*) konferenssissa elokuussa 2002. Joka tapauksessa naistutkimus mitä ilmeisemmin haastaa taloustieteen perinteisen yrittäjäkuvan.

Minusta näyttää siltä, että sukupuoleen liittyvien erojen lisäksi Vainio-Korhonen on toisenkin suuren yrittäjyyteen liittyvän kysymyksen jäljillä. Miltä osin hänen havainnoissaan naisten yrittäjyydestä on kyse juuri naisten yrityksille, miltä osin yleensä kääpiöyrityksille ominaisista piirteistä? Sen mukaan, mitä nykyään tiedetään vastaperustetuista pienyrityksistä, niin suurinta osaa niistä odottaa kuolema nuorena ja niistäkin, jotka pysyvät hengissä, vain aniharvat kasvavat suuryrityksiksi. Vainio-Korhonen huomauttaa, että naisten yrittäjyyttä koskevat piirteet ovat hyvin kaukana ”Joseph Schumpeterin maailmasta, jossa vain taloudellisia voittoja tavoitteleva sankarillinen yrittäjyytppi, yrittäjä-entrepren-

nööri on merkittävä taloudellinen muutosvoima”. Voimme ko naisten yrittäjyyden perusteella päätellä, että taloushistorian klassikko aliarvioi lukemattomien uuraitten yksinäis- ja pienyrittäjien merkityksen?

Kaiken kaikkiaan vakuuttavasti Kirsi Vainio-Korhonen osoittaa, että yrittäjyyden kuvassa sukupuolella on merkitystä, että naisyrittäjät ovat vähintäänkin kolmisen vuosisataa elättäneet itsensä tuottamalla ”ruokaa, vaateita ja hoiavaa”, että naisyrittäjillä on heikommat taloudelliset resurssit kuin miehillä ja että ”miesvaltaisilla aloilla toimivat naisyrittäjät kohtaavat vielä nykyäänkin vaikeita uskottavuusongelmia”. Toivoisin historiantutkijoiden nyt tarttuvan kirjan tarjoamiin jatkokysymyksiin: Millaisin ehdoin ja millä aloilla vastaavanlaiset itsensä elättäneet miesyrittäjät toimivat? Eikö schumpeterilaista yrittäjäteoriaa olisi täydennettävä kääpiöyrittäjien elinkaaren ja merkityksen osalta? Ja taloushistorian tutkijoiden soisin jatkavan siitä, mihin Vainio-Korhonen päätyy naisten historian tutkijana: Miksi naisten yrittäjäkuvassa mikään ei muutu?

Marjatta Rabikainen